

Slachtoffers van de hoogspanningsleidingen tussen Veenscheiding te Rottum en Tjonger te Rotstergaast (Friesland)

J. de Jong

Inleiding

Vanaf 1 april 1973 werden er door enkele vogelaars uit de omgeving van Sint Johannesga, de heren M. de Boer, K. Koopman en ondergetekende, regelmatig contrôles uitgeoefend onder de nieuwe hoogspanningsleidingen. Het betreffende traject, 5½ km lang, bestaat uit een 110 kilovolt-leiding naar Wolvega en een 220 kilovolt-leiding naar Ens.

Eind april 1973 werden de masten van de 220 kilovolt-leiding naar Ens van draden voorzien, de 110 kilovolt-leiding naar Wolvega was toen al reeds klaar.

De leidingen lopen op geringe afstand evenwijdig naast elkaar, door een terrein dat voor het grootste gedeelte bestaat uit grasland. Het terrein, gelegen tussen de Veenscheiding te Rottum en de Tjonger te Rotstergaast, wordt onder de leidingen op vijf plaatsen doorkruist met wegen, namelijk Vogelzangweg - Binnenweg - Oude Postweg - Bisschopsweg en Snakkerbuorren. Van het terrein is het gebied gelegen tussen Binnenweg en Veenscheiding wel het meest geschikte terrein voor een goede weidevogelstand.

De bezetting van weidevogels onder het traject ligt dan ook hoger dan elders.

Het andere gedeelte van het terrein, uitgezonderd het deel tussen Snakkerbouren en Tjonger, bestaat uit een geringere bezetting van weidevogels.

Het andere gedeelte van het terrein, uitgezonderd het deel tussen Snakkerbouren geroever werd het meest bezocht.

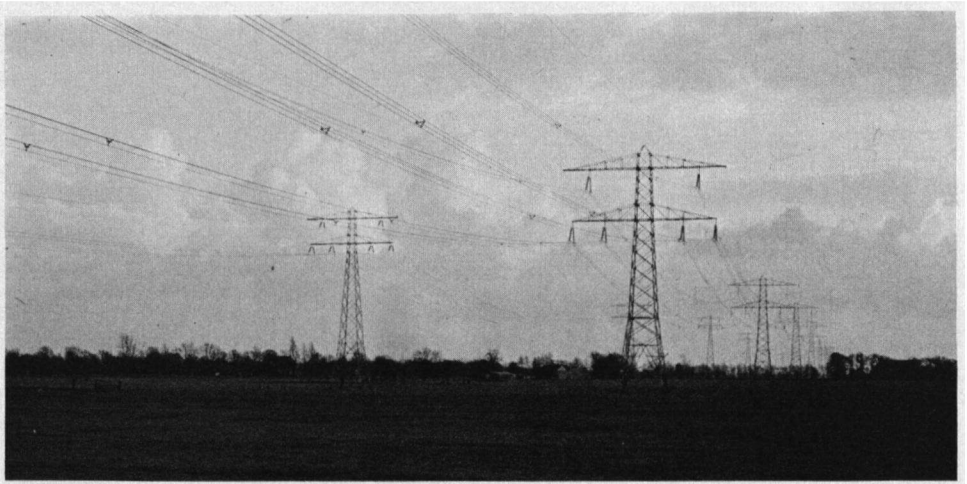
Het resterende terrein werd af en toe eens bezocht, doch niet regelmatig.

Sinds februari 1974 wordt de contrôle onder de leidingen alléén nog uitgeoefend door de heer M. de Boer en ondergetekende.

Af en toe worden we wel eens vergezeld door enkele vogelaars per toerbeurt.

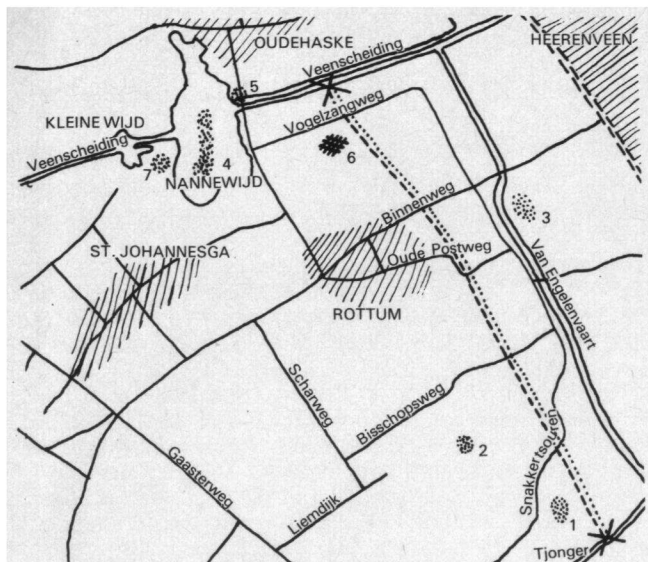
Belangrijke terreinaanduidingen.

In fig. 1 zijn enkele belangrijke rustgebieden van vogels weergegeven en tevens één baltsplaats van Kemphanen. Zoals uit fig. 1 wel zal blijken liggen de genoemde rustgebieden alle binnen 1½ km van de hoogspanningsleidingen. Vaak worden deze rustgebieden ook gebruikt als slaapplaatsen, bijvoorbeeld door Scholeksters, Grutto's, Kokmeeuwen, Stormmeeuwen, Kemphanen en Regenwulpen.

Traject tussen Bisschopsweg en Snakkerbouren.

Dia: K. Koopman.

Fig 1. Ligging van de hoogspanningsleidingen en verdere belangrijke aanduidingen. De leidingen lopen van NNW naar ZZO.

Verklaring tekens fig. 1:

- ..... — 110 kilovoltleiding
- — 220 kilovoltleiding
- X-----X — onderzochte traject
- ☼ — belangrijke slaap- en rustgebieden vogels (genummerd 1 t/m 5 en nr. 7)
- ⊗ — baltsplaats Kemphanen (nr. 6)
- ▨ — bebouwing
- ▨▨▨ — spoorlijn

Van de in fig. 1 omcirkelde gebieden 1 t/m 7 zal ik trachten van elk gebied een korte omschrijving te geven, aangevuld met enkele toelichtingen.

Gebied 1 fig. 1

Het gebied bestaat uit een stukje land dat voor het grootste gedeelte van het jaar onder water staat.

Vooral in de trektijd is dit een belangrijk rustgebied voor honderden Grutto's en Scholeksters, en tevens voor tientallen Regenwulpen.

Op de avond van 26/27 juli 1974 werd dit gebied bezocht in verband met nachtelijk onderzoek. Grote groepen, vooral Grutto's en Scholeksters, sliepen op het onderwater gelopen land.

In de trektijd werden er overdag in dit gebied ook wel kleine groepjes steltlopers aangetroffen, het betrof hier dan vooral Grutto's. De vogels rusten en baden er dan ook vooral in de ondiepe gedeelten.

Gebied 2 fig. 1

Enkele jaren geleden is dit plasje ontstaan, doordat na de zandwinning het ontstane gat is volgelopen met water. Rondom het diepe plasje is er nu een rijk rust- en foerageergebied ontstaan, dat vooral voor steltlopers van belang is. Vele honderden Scholeksters en Grutto's slapen hier 's nachts aan de randen van het plasje. Tevens slapen er in het plasje op het water enkele honderden Kokmeeuwen. Overdag foerageren er vele Scholeksters in de directe omgeving van het plasje.

Op de avond van 26/27 1974 werd dit gebied in verband met nachtelijk onderzoek bezocht. Vooral werden er toen vele honderden Scholeksters slapend aan de rand van het plasje aangetroffen, maar ook Grutto's en Kemphanen.

Gebied 3 fig. 1

Dit gebied is enkele jaren geleden ontstaan door zandafgraving. Op diverse plaatsen in deze zandpunt zijn ideale rustplaatsen voor steltlopers en meeuwen ontstaan.

Vooral in de trektijd is dit een belangrijk rustgebied voor Scholeksters en Kemphanen. Het aantal Scholeksters kan op het hoogtepunt van de trek wel tot zo'n 400 à 500 exx. oplopen. De vogels komen dan, vooral tegen de avond, in kleine groepen

jes aanvliegen. Dit kan doorgaan tot diep in de nacht. Ook werden er 's nachts soms vele Kemphanen aangetroffen. Zo ook op de avond van 26/27 juli 1974, toen er enkele honderden exx. slapend werden aangetroffen. Onder de meeuwen die er slapen bevinden zich vooral, in kleine groepjes, Kok- en Stormmeeuwen.

Gebied 4 fig. 1

Het Nanneveld te Oudehaske is vooral van belang als rustgebied, vooral voor Kok- en Stormmeeuwen. Ongeveer half april, kan men tegen de avond, vele grote groepen op slaaptrek vanuit allerlei richtingen zien komen aanvliegen. Luid krijsend strijken zij dan neer tussen de andere exx. op het water. De aantallen kunnen in het hoogtepunt van het seizoen oplopen tot vele duizenden exx., het betreft hier dan vooral Kokmeeuwen.

Tevens wordt het gebied nogal eens door eenden als rustgebied bezocht. Helaas treedt er nogal eens verstoring op in verband met watersportrecreatie.

Gebied 5 fig. 1.

Op een houten aanlegsteiger in het zwembad aan de Badweg te Oudehaske slapen 's nachts vooral honderden Scholeksters. Eind februari - begin maart beginnen de eerste exx. te komen, weldra zijn er meerdere. Hun aantallen kunnen, in het hoogtepunt van het seizoen, tot wel 300 à 400 exx. oplopen. Vooral tegen de avond komen ze vanuit allerlei richtingen in groepjes aanvliegen. Overdag wordt er wel in vrij grote groepen in de directe omgeving (Vogelzangweg) gefoerageerd. Dit foerageren kan soms tot nog laat in de avond doorgaan.

Gebied 6 fig. 1.

Aan de Vogelzangweg te Rottum is al sinds enkele jaren een baltsplaats van Kemphanen. De oude baltsplaats bevond zich vroeger op enkele honderden meters afstand van deze nieuwe baltsplaats. Vroeger baltsten de Kemphanen op een klein fietspaadje aan de Veenscheiding ter hoogte van de nu reeds aangelegde hoogspanningskabels. De aantallen op de nieuwe baltsplaats zijn niet zo erg hoog.

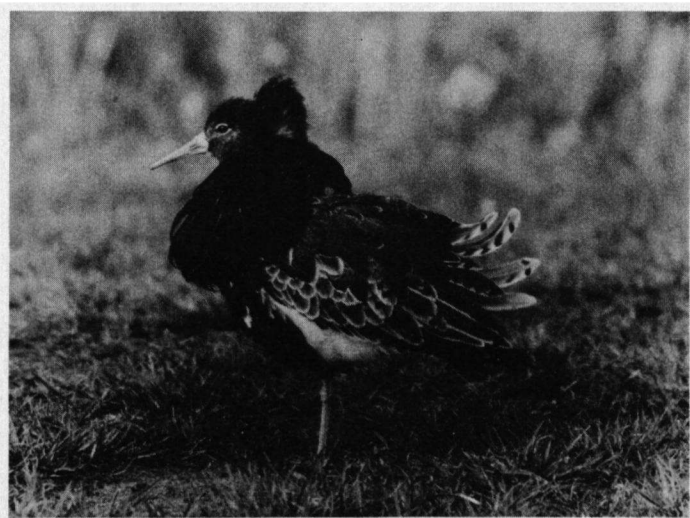
Op een dag in begin mei 1975 telde ik 7 exx. op de baltsplaats en in de directe omgeving foerageerden nog een negental exx. Vooral in baltstijd is het een af en aanvliegen van exx.

Als broedvogel komt de Kemphaan in klein aantal in de directe omgeving voor, aan de Vogelzangweg. In 1974 schatte ik het aantal broedparen op 3 à 4.

Gebied 7 fig. 1.

Aan de zuidwestelijke zijde van het Nanneveld, in een klein bosje, is al sinds vele jaren een slaapplaats van Corvidae. Vele tientallen Kauwen en Roeken slapen op deze plaats.

In de eerste decade van maart 1973 zag ik vele tientallen Kauwen in kleine groepjes van zo'n 20 à 25 exx. tegen de avond vanuit Heerenveen in de richting van de slaapplaats trekken.

Aan de Vogelzangweg te Rottum is al sinds enkele jaren een baltsplaats van Kemphanen.
Foto: H. Jacobs

Resultaten onderzoek

TOTAAL DRAADSLACHTOFFERS ROTTUM-ROTSTERGAAST

SOORT	1-4-1973 t/m 31-3-1975													Totaal	Bijzonderheden
	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3			
Fuut	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Meerkoet	9	-	1	-	3	3	3	6	7	6	3	4	4	45	
Waterhoen	1	-	1	1	3	6	1	1	-	-	-	4	18		
Waterral	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1		
Porseleinhoen	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2		
Kwartelkoning	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1		
Roerdomp	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2		
Blauwe Reiger	1	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	4		
Grauwe Gans	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3		
Koigans	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2		
Rietgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1		
Kleine Rietgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1		
Knobbelzwaan	3	2	-	-	-	-	-	1	1	1	2	2	12		
Kleine Zwaan	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		
Wilde Eend	11	4	3	9	4	13	4	5	11	4	4	8	80		
Wintertaling	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		
Pijlstaart	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1		*1
Zomertaling	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3		
Sperwer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1		
Scholekster	6	5	6	11	8	2	-	-	-	-	-	7	45		*2
Goudplevier	2	-	-	1	5	1	4	3	1	-	3	-	20		
Kievit	7	9	9	16	15	26	7	19	17	10	3	18	156		*4
Kemphaan	1	1	1	7	1	2	-	-	-	-	-	-	13		
Tureluur	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4		
Grutto	4	8	7	33	1	-	-	-	-	-	-	2	55		*5
Wulp	1	2	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	6		
Regenwulp	1	13	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	16		*3
Houtsnip	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1		
Watersnip	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4		
Kokmeeuw	11	-	-	11	18	20	5	4	5	-	4	4	82		
Zilvermeeuw	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	3		
Grote Mantelmeeuw	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2		
Stormmeeuw	5	-	-	2	9	2	3	-	4	-	2	4	31		
Visdief	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1		
Houtdulf	2	-	-	-	1	2	-	-	-	4	2	5	16		
Gierzwaluw	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2		
Veldleeuwerik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1		
Graspieper	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	2		
Kleine Karekiet	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1		
Kramsvogel	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	4		
Koperwiek	-	-	-	-	-	-	2	3	-	-	-	-	5		
Koolmees	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1		
Spreeuw	5	-	-	2	1	2	9	11	8	5	3	12	58		
Vlaamse Gaal	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1		
Zwarte Kraai	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		
Postduif	-	-	6	17	1	3	-	-	-	-	-	1	28		
Duif species	-	2	-	-	4	1	2	2	2	3	7	1	24		
Eend species	-	-	3	1	1	2	4	2	-	1	-	2	16		
Gans species	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	2		
Meeuw species	-	1	-	5	1	2	2	1	4	2	1	1	20		
species	1	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-	2	8		
TOTAAL	82	49	42	120	81	97	56	61	65	38	36	82	809		

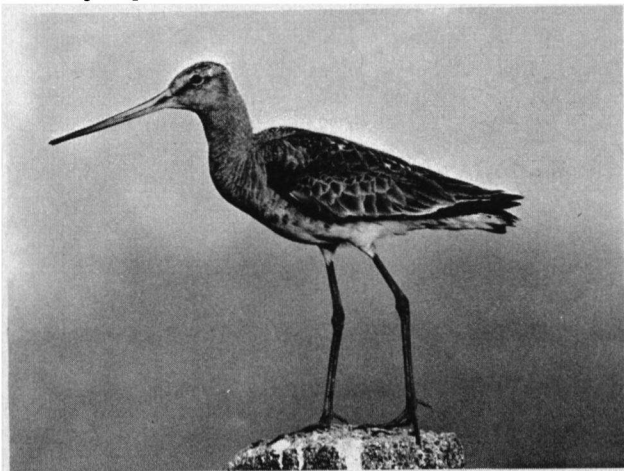
De aantallen Roeken welke hier op de slaappleats aanwezig zijn komen vermoedelijk uit Joure of Oranjewoud.

Methode van onderzoek.

- a. Meestal werd er maar door één persoon gezocht.
- b. Per contrólebeurt werd niet het gehele traject onderzocht.
- c. Per contróle werd er volgens de volgende methode gecontroleerd:
  1. Heen, zoekend onder de 110 kilovolt-leiding.
  2. Terug, zoekend onder de 220 kilovolt-leiding.
- d. Bij elke contróle werd, voorzover mogelijk, gebruik gemaakt van één of meerdere kijkers (7 x 42 en 7 x 50).
- e. Per contróle werden de resultaten tussen 2 masten steeds apart vermeld.
- f. De gevonden dode en/of gewonde vogels werden meegenomen en uit het traject verwijderd.
- g. Er werd alléén direct onder de leidingen gezocht. Wat er ver buiten lag en werd waargenomen werd ook vermeld in de resultaten.
- h. Door allerlei omstandigheden werd er maar een enkele keer 's morgens heel vroeg gecontroleerd. De meeste contróle's vonden plaats tussen 8.00 en 20.00 uur.
- i. Er werden van bepaalde soorten, voorzover mogelijk, gegevens genoteerd van afmetingen, gewichten en andere bijzonderheden. Van zeven Scholeksters werd de snavel opgemeten. Dit om later aan de hand van voldoende materiaal het verschil in geslacht te kunnen aantonen.
- j. Gemiddeld werd er één maal per week gecontroleerd.
- k. Per contróle werden dagboek aantekeningen gemaakt over gedragingen van vogels. Tevens werden broedgegevens onder de leidingen van enkele soorten vastgesteld.

Uit de bovenstaande 11 punten, welke een overzicht geven van de gevolgde methode, blijkt wel dat er veel te weinig contróle is geweest in de vroege ochtenduren. Tevens was de contróle van één maal per week veel te weinig. Vele gevonden dode vogels waren dan ook reeds aangetast door predatoren.

Het werkelijke aantal omgekomen vogels onder de hoogspanningsleidingen ligt volgens mij dan ook vele malen hoger dan het werkelijk gevonden aantal dode vogels. Uit onderzoekingen in Engeland (Vanellus 1974, nr. 6, biz. 131) langs de Kanaalkust bleek, dat van een 30-tal uitgelegde Spreeuwen onder de hoogspanningskabels, er na één nacht nog maar 50% van werd teruggevonden en dat na de vierde nacht vrijwel niets meer gevonden werd. Een soortgelijk onderzoek als in Engeland, werd ook uitgevoerd door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Hieruit bleek een nog snellere afvoer van uitgelegde kleine zangvogels. Aldus het artikel in Vanellus.

De Grutto moet hier vooral in de trekmaand juli zware tol betalen.
Foto: M. de Leeuw

De foto van de Kemphaan werd op 20 mei 1974 op Ameland gemaakt, die van de Grutto op 16 mei 1973 in de Eempolder te Eemnes.

Gedurende het onderzoek van 2 jaar werden in totaal 5 ringvondsten gedaan.

1. Ring Kalø 429.604.
Pijlstaart: geringd; als σ 1 kj. op 21-09-1973 te Sønberho Decoy, Fanø Jylland, Denemarken. 55°23' N 08°27' E. gevonden; ca. 22-10-1973 te Rotstergaast, Fr. Nederland. 52°54' N 05°54' E (draadslachtoffer, dood).
2. Ring Arnhem 5.058.193
Scholekster: geringd; als nestjong op 09-07-1974 in de Bouwerspolder, Terwispel, Fr. 53°02' N 06°03' E. gevonden; 09-08-1974 te Rottum, Fr. 52°57' N 05°54' E (draadslachtoffer, 1 kj., dood).
3. Ring Arnhem 3.084.799.
Regenwulp: geringd; op 18-08-1969 als volgr. Mokbaal, Texel. 53°00' N. 04°48' E. gevonden; op 05-05-1974 te Rotstergaast, Fr. 52°54' N 05°54' E als σ (draadslachtoffer, dood).
4. Ring Arnhem 1.113.820.
Kievit; geringd; op 13-06-1973 als nestjong te Rottum, Fr. 52°57' N 05°54' E. gevonden; op 04-05-1974 als σ , te Rottum, Fr. (draadslachtoffer).
5. Ring Arnhem 3.204.022.
Grutto: geringd; op 09-04-1974 als na 1 kj te Rotstergaast, Fr. 52°54' N 05°54' E. gevonden; op 28-03-1975 te Rotstergaast, Fr. (draadslachtoffer).

Uit de totaalijst van slachtoffers blijkt wel dat vooral in de maanden maart-april en juli-augustus en september de meeste slachtoffers vallen. In maart en april trekken er veel vogels door, op weg naar hun broedgebieden. In juli, augustus en september trekken de meeste vogels weer terug naar hun overwinteringsgebieden. Veelal wordt dan gebruik gemaakt van de in fig. 1 aangegeven rust- en/of slaappleatsen. De Grutto moet hier vooral in de trekmaand juli een zware tol betalen (van in totaal 55 exx. waren er 33 uit de maand juli).

In de broedtijd (mei-juni) werden er in 2 jaar 15 dode Grutto's gevonden. De Kievit, die in dit onderzoek het hoogste aantal slachtoffers bereikte door vindresultaten, moet ook vooral in de trekmaand juli een zware tol betalen. Door de zachte winter van 1974/75 bleven er vele doortrekkers in onze gebieden achter. Vooral in de Polder van Oldelamer te Oldelamer verbleven, vooral in januari 1975, vele duizenden exx. In de trekmaand juli vallen er ook veel slachtoffers onder de Scholeksters. Hieronder zijn dan, vooral in deze maand, veel jonge vogels.

Het aantal slachtoffers in de broedtijd (mei-juni) van 11 Scholeksters (in 2 jaar) is ook niet gering.

Helaas zijn er onder de slachtoffers vrij veel niet verder op soort te brengen eenden, meeuwen en duiven opgenomen. De oorzaak hiervan is ongetwijfeld de toestand waarin men de resten van de soort aantreft. Het hangt dan geheel van de kennis van de controleur af of hij aan de hand van de gevonden resten een juiste determinatie kan geven. Is men niet geheel zeker van de soort dan deelde men de gevonden vogel in bij de bovengenoemde groepen.

Eigen ervaringen.

1. Uit publicaties, onder andere uit Vanellus 1973, nr. 10, blz. 200-202 — Vanellus 1974, nr. 3, blz. 53-55 — Vanellus 1974, nr. 6, blz. 139-134 — Vanellus 1974, nr. 9, blz. 167-170 — Het Vogeljaar 1973, nr. 5, blz. 483 en Het Vogeljaar 1974, nr. 5, blz. 893-894 bleek er weinig of niets vermeld te worden over de soorten die wel onder de hoogspanningsleidingen broeden. Alleen in Het Vogeljaar 1974, nr. 1, werd op blz. 558 vermeld dat door de aanleg van een 380 kilovolt-leiding in de Zaanstreek in het Westzijderveld ook het broedgebied voor vogels verkleind zal worden. De bezetting van broedvogels onder de hoogspanningsleidingen is dan minder dan in de omliggende percelen. Helaas worden in dit verslag niet de soorten vermeld die onder de leidingen broeden.

Mijn ervaringen zijn dat verschillende soorten weidevogels, onder andere Kievit, Scholekster, Tureluur en Watersnip, pal onder de leidingen broeden in een voor hen geschikt biotoop.

De Grutto's broeden ook in de directe nabijheid van de leidingen. De dichtstbijzijnde Grutto werd op ongeveer 40 m van de buitenste leiding broedend op een voltallig legsel aangetroffen.

Kemphanen werden op iets grotere afstand dan de Grutto's van de buitenste leidingen broedend aangetroffen, kortste afstand ongeveer 110 m.

Ook werden territoria van de Veldleeuwerik en de Graspieper en de Wilde Eend pal onder de leidingen vastgesteld.

2. Vaak werden broedgevallen van de Zwarte Kraal in de hoogspanningsmasten aangetroffen.
3. Een Wilde Eend, welke gaaf gevonden werd, bleek niet minder dan één uur na de vondst al te zijn geplukt en van de vetresten te zijn ontdaan. Andere predatoren, zoals Torenvalk, ratten, wezels enz., werden weinig of niet waargenomen. Doch wel is het ons opgevallen, dat er vele dode vogels werden gevonden aan de kanten en in de slootjes, welke onder de leidingen voorkomen. Of dit predatie door ratten is hebben wij niet kunnen vaststellen. Men zou echter kunnen aannemen van wel.
4. Onze ervaring is ook dat er bij harde wind vele slachtoffers vallen. Dit is ook de ervaring van H. Eikhoudt (1974) tijdens een zware storm in december 1973.
5. Kleine vogelsoorten zijn zeer moeilijk te vinden, vooral in de zomermaanden als het gras langer wordt.
6. Het aantal slachtoffers dat in de trekmaanden onder de leidingen ter hoogte van slaap- en rustplaats nr.1 fig.1 werd gevonden ligt aanmerkelijk hoger dan onder de andere gedeelten van het gehele traject. Mogelijk is de slaappleats nr. 1 direct aanleiding tot dit vinden van grote aantallen slachtoffers.

Maatregelen.

Op 25 februari 1974 is er in het Motel in Heerenveen een bespreking geweest tussen het PEB, RIN, Fryske Gea en K. Koopman (1974). Het PEB heeft zich positief opgesteld ten aanzien van het onderzoek naar het voorkomen van draadslachtoffers. Besloten is ergens in een goed weidevogelgebied, waarin hoogspanningsleidingen voorkomen, onderzoeken te gaan doen. Het is zeer belangrijk te weten waar, in Friesland, de meeste slachtoffers vallen.

Wanneer namelijk de resultaten van bovengenoemd onderzoek bekend zijn, zal moeten worden bekeken waar de draden van de hoogspanningsleidingen 'versierd' zullen worden.

Wij hopen dat dit onderzoek een positieve bijdrage zal zijn voor de onderzoeken in Friesland wat betreft de draadslachtoffers.

En nu maar afwachten wat het PEB gaat doen.

● J. de Jong, E. A. Borgerstraat 66, Joure.

LITTERATUUR:

- Eikhoudt, H. (1974): Ervaringen met slachtoffers van hoogspanningslijnen. *Vanellus* 27: 167-170.
- Heljnis, R. (1974): De aanleg van een tweede hoogspanningsleiding in de Zaanstreek. *Het Vogeljaar* 22: 555-559.
- Koopman, K. (1973): Slachtoffers hoogspanningsleidingen in omgeving St. Johannesga (Fr.). *Vanellus* 26: 200-202.
- Koopman, K. (1974): Slachtoffers van hoogspanningsleidingen (2). *Vanellus* 27: 53-55.
- Ouweneel, G. L. (1973): Hoogspanningsleiding over de Ventjagersplaat eist veel slachtoffers. *Het Vogeljaar* 21: 483.
- Redactie (1974): Vogelbescherming en PTT voorkomen te Lopik verdere massale stootvogelsterfte door draden. *Het Vogeljaar* 22: 893-894.
- Redactie (1974): Uit de tijdschriften. *Vanellus* 27: 129-134.

Broedpoging van Buidelmees bij Hoensbroek

In 1975 werd een broedpoging van een paartje Buidelmezen geconstateerd in een geïsoleerd moeras bij Hoensbroek. De vogels werden op 24 april 1975 voor het eerst waargenomen. Er waren 2 of 3 exemplaren aanwezig. Op 26 april ontdekte T. Joosten dat een paartje bezig was met nestbouw. Op 27 en 28 april werd gezien dat een mannetje het wijfje verjoeg. Vanaf 3 mei werd nog maar één exemplaar (mannetje of wijfje?) bij nest gezien, er werd nog steeds gebouwd. Op 8 mei bleken de vogels te zijn verdwenen. Waarnemingen werden verricht door T. Blankevoort, H. de Boer, W. Bult, E. van

Campen, J. Conen, F. Hustings, T. Joosten, R. Kwak en W. de Veen. Ofschoon de broedpoging mislukt is, was dit wel de eerste maal dat in Nederland een nestbouwend mannetje én wijfje werd waargenomen. In een artikel 'Een broedpoging van Buidelmezen in Limburg' door T. Joosten & F. Hustings wordt een ander nader beschreven in het 'Natuurhistorisch Maandblad' jaargang 65-nr.2-april 1976 - pag.62-65 (+ foto van het nest).

Juli 1970 werd een nest gevonden tussen Zwolle en Kampen (zie *Het Vogeljaar* 18:396). Verder willen wij verwijzen naar 'Limosa' 38:6,12 & 41:27-30 met nadere literatuuropgaven.